

АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ: ВІХИ І ПОСТАТІ

Результативні соціально-економічні трансформації в аграрній сфері України можна здійснити лише на базі науково-обґрунтованих стратегічних програм, вивірених пріоритетних напрямів розвитку з виходом на практичні рекомендації. Досвід української аграрної науки свідчить, що саме такий підхід необхідний для розв'язання злободенних проблем вітчизняного сільського господарства, яке потребує вже не просто допомоги, а нагальних заходів з його реанімації.

Нелегкий, суперечливий шлях становлення української аграрної науки, особливо драматичний за часів панування тоталітарного режиму в колишньому Союзі, відображає серія «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії». Вона започаткована 2001 року директором Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Української академії аграрних наук (ДНСГБ УААН), заслуженим працівником сільськогосподарства України, професором В.А. Вергуновим. Відтоді під керівництвом Віктора Анатолійовича як упорядника або за його безпосередньої участі як співавтора видано шістнадцять томів цієї серії, створено Центр історії аграрної науки, при якому було виконано і захищено близько 30 кандидатських дисертацій. Зокрема, вийшли друком такі монографії:

Професор БУДРІН Петро Васильович (1857–1939): Біобібліогр. покажч. наук. пр. / УААН: ЦНСГБ; Упоряд.: В.А. Вергунов, С.Д. Ко-

валенко; Наук. ред. В.А. Вергунов. — К.: Аграр. наука, 2001. — 126 с.

Коноплярство в Україні: Історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: Монографія / В.А. Вергунов, С.Б. Скорченко; УААН: ЦНСГБ. — К.: Нора-Принт, 2002. — 154 с.

Професор ЛИХВАР Данило Федорович (1902–1986): Біобібліогр. покажч. наук. пр. / УААН: ЦНСГБ; Уклад.: В.А. Вергунов, А.С. Щиголь; Наук. ред. В.А. Вергунов. — К.: Аграр. наука, 2002. — 258 с.

Професор ЯНАТА Олександр Алоїзович (1888–1938) / УААН: ЦНСГБ; Уклад.: В.А. Вергунов, Т.Ф. Дерлеменко; Наук. ред. В.А. Вергунов. — К.: Аграр. наука, 2003. — 224 с.

Професор ІВАНИЦЬКИЙ Борис Георгійович (1878–1953): Біобібліогр. покажч. / УААН: ДНСГБ; Уклад.: О.І. Фурдичко, В.А. Вергунов, О.П. Басун; Наук. ред. В.А. Вергунов. — К.: Аграр. наука, 2004. — 188 с.

Харківський сільськогосподарський науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (друга пол. XIX — поч. XX ст.): Монографія / УААН: ДНСГБ; В.А. Вергунов, О.Ф. Глоба; Наук. ред. В.А. Вергунов, В.П. Петренкова. — Харків, 2004. — 171 с.

Академік КВАСНИЦЬКИЙ Олексій Володимирович (1900–1989): Життєвий і творчий шлях / УААН: Ін-т свинарства, Полтавська держ. аграр. акад., ДНСГБ; Уклад.: В.Ф. Коваленко, В.М. Нагаєвич, Т.П. Гармаш; Наук. ред. М.В. Зубець. — Полтава: Полтав. літератор, 2005. — 152 с.

Наукова школа академіка ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: Монографія / УААН: ДНСГБ НАУ; Д.Г. Войтюк, В.А. Вергунов, О.С. Мудрук,

О.П. Деркач; Наук. ред. М.К. Лінник. — К.: Аграр. наука, 2005. — 72 с.; порт.

Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: Зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матеріалів / УААН: ДНСГБ; Уклад.: М.В. Зубець, В.А. Вергунов, В.М. Самородов, Т.Ф. Дерлеменко; Наук. ред. В.А. Вергунов, В.М. Самородов. — К.: Аграр. наука, 2005. — 581 с.

Академік РЕМЕСЛО Василь Миколайович (1907—1983): Біобібліогр. покажч. / УААН: ДНСГБ; Уклад.: В.А. Вергунов, О.О. Черниш, В.І. Дубовий, Г.Ю. Борсук; Наук. ред. В.А. Вергунов. — К.: Колообіг, 2006. — 192 с.

Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи / Коломийська дослід. ст. Івано-Франківського ін-ту АПВ, ДНСГБ; Уклад.: Д.В. Неміш, С.О. Яцик, Г.І. Кунічак, О.Л. Моцок, В.Д. Корпанюк, Т.Ф. Дерлеменко; Наук. ред. В.А. Вергунов. — К.: Аграр. наука, 2006. — 108 с.

Вергунов В.А. Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки / УААН: ДНСГБ. — К.: Аграр. наука, 2006. — 492 с.

Г. ВАЛЬТЕР та Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ — забуті сторінки вітчизняної науки / УААН: ДНСГБ, ННЦ «Нікітський бот. сад»; Уклад.: В.А. Вергунов, В.І. Мельник; Під заг. ред. В.М. Єжова; Наук. ред. В.А. Вергунов. — Сімферополь: Таврида, 2006. — 160 с.; порт.

Сільськогосподарський науковий комітет України (1918—1927 рр.): Збірн. док. і матер. / УААН: ДНСГБ; Уклад.: В.А. Вергунов, А.С. Білоцерківська, Б.К. Супіханов, С.Д. Коваленко; Під заг. ред. М.В. Зубця, Ю.Ф. Мельника; Наук. ред. В.А. Вергунов. — К.: Аграр. наука, 2006. — 528 с.; порт., фото.

Всеукраїнська академія сільськогосподарських наук (1931—1935 рр.): Збірн. док. і матер. / УААН: ДНСГБ; Уклад.: В.А. Вергунов, І.В. Гриник, З.П. Кірпаль, Н.І. Семчук, О.П. Решетник, О.М. Пильтяй; Під заг. ред. М.В. Зубця, Ю.Ф. Мельника; Наук. ред. В.А. Вергунов. — К.: Аграр. наука, 2006. — 314 с. порт., фото.

Українська академія сільськогосподарських наук (1956—1962 рр.): Збірн. док. і матер. / УААН: ДНСГБ; Уклад.: В.А. Вергунов, Н.Б. Щебетюк, Б.К. Супіханов, О.Б. Бакуменко; Під заг. ред. М.В. Зубця, Ю.Ф. Мельника; Наук. ред. В.А. Вергунов. — К., 2006. — 380 с.; порт., фото.

Як свідчать уже самі заголовки цих видань, їхні автори намагалися об'єктивно і неупереджено відтворити історію становлення і розвитку сільськогосподарської науки й освіти в Україні, висвітлити її досягнення у контексті світових успіхів у цій галузі знань. Як пише у передмові до однієї з книжок серії президент УААН академік М.В. Зубець, тут на особливу увагу заслуговують не тільки актуальність і рівень проведених досліджень, а й комплексність вивчення агробіологічних проблем в історії аграрної науки, освіти і техніки. Ці видання повернули нам багато незаслужено забутих, а то й викреслених, за політичними мотивами, з наукового життя постатей славетних учених та освітян. Серед них такі всесвітньо відомі, роками замовчувані радянською пропагандою дослідники, як Микола Іванович Вавилов, Олександр Алоїзович Яната, Григорій Григорович Махов, Юрій Дмитрович Клеопов і багато-багато інших. У кожному випадку зібрано досі невідомий фактаж, відтворено і проаналізовано історичну ситуацію конкретного періоду.

Сама публікація цих біографічних матеріалів дає підстави говорити про історичну цінність виконаних досліджень, по-новому подивитися на долі окремих науковців, незаангажовано оцінити їхні праці, непересічний внесок у скарбницю української сільськогосподарської науки. І, звичайно, подякувати авторам книг за те, що вони заповнили лакуни, відтворивши певні історичні моменти, зберегли для сучасників і нащадків ці славетні імена. Отже, вже цього було б достатньо, щоби дати високу оцінку рецензованих серії праць. Але ми торкнулися лише біографістики, серія ж книг не дарма зветься історико-бібліографічною. Тут зібрано значний бібліографічний матеріал, який читачеві дає змогу не лише повторити пройдений шлях, й за необхідності знайти й розглянути нові факти, події, провести власне дослідження тієї чи іншої ситуації.

У рецензованій серії зацікавлюють не тільки нові історико-біографічні відомості про видатних науковців. На особливу увагу заслуговують видання, присвячені історії становлення і розвитку наукових шкіл, що стали підґрунтям сучасної аграрної науки. В.А. Вергунов зі співавторами спочатку дещо несміливо, а згодом — виважено і впевненіше беруться за цю роботу, звертаючись до історії становлення і розвитку окремих, порівняно невеликих колективів учених, деяких галузей господарства. Так з'являються монографії «Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд в минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи», «Харківський сільськогосподарський науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення і діяльність», «Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи». Здобувши певний досвід в аналізі роботи колективів учених-аграріїв, Віктор Анатолійович рішуче береться за «Нариси історії вітчизняної аграрної науки, освіти та техніки», які було видано в «Аграрній науці» 2006 року. Тут уже на базі архівних матеріалів розглянуто як загальні проблеми становлення та розвитку сільськогосподарської науки й освіти, так і сторінки історії окремих аграрних галузей, зокрема ґрунтознавства, меліорації, агрономії, агрохімії тощо.

Не обійдено увагою й історію створення таких великих науково-дослідних аграрних установ, як Інститут землеробства УААН та Всеукраїнський науково-дослідний інститут агроґрунтознавства і хімізації сільськогосподарства. Зокрема, автор розглянув їхню роль у формуванні відповідної наукової бази, їх внесок у поступ вітчизняної аграрної науки.

Особливу увагу приділено історії становлення і розвитку вищої аграрної освіти в Україні. Це й не дивно, бо ж без можливостей здобувати належну освіту втрачаються не лише потенції наукового розвитку га-

лузі, а й її поступального руху як виробника сільськогосподарської продукції, годувальника країни. Автор простежує історію заснування й етапи діяльності сільськогосподарських навчальних закладів від моменту введення до програм окремих спеціальних курсів і започаткування відповідних кафедр, зокрема, в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, до академізації вітчизняної аграрної науки, проекту закону УНР «Київська сільськогосподарська академія» і створення Академії аграрних наук. Тут не можна не згадати видання в 2006 р. трьох, сподіваємося не останніх, книжок цієї серії, а саме «Сільськогосподарський науковий комітет України (1918—1927 рр.)», «Всеукраїнська академія сільськогосподарських наук (1931—1935 рр.)» та «Українська академія сільськогосподарських наук (1956—1962 рр.)».

Усі ці організації відіграли істотну роль у становленні сучасної Української академії аграрних наук. Укладачі цих фундаментальних видань використали лише достовірні історичні факти, джерелами яких слугували архівні матеріали і документи. В книгах щедро наведені різноманітні копії наказів, протоколів зборів і зібрань, розпоряджень адміністрації та урядових рішень. Публікуються навіть найбільш показові звіти про роботу окремих адміністративних одиниць і керівництва. В результаті вимальовується багатобарвне історичне тло, на якому діяла та чи інша установа, складається чітке враження про результати цієї діяльності, її впливу на суспільство.

Отже, серія рецензованих видань стала помітним явищем в історико-бібліографічній літературі. Вона започаткувала новий напрям — історіографію аграрної науки України. Будемо сподіватися, що ті шістьнадцять книжок, які вже вийшли друком, є лише першими у вервечці видань, котрі відтворюють історію розвитку вітчизняного сільського господарства. Адже ще зали-

шилося багато питань, котрі не знайшли відображення в цих публікаціях, сільсько-господарська наука у своєму розвитку пережила так багато злетів і падінь. Зокрема, в аграрній сфері України створено сучасну високопродуктивну техніку, досягнуто успіхів у племінному скотарстві, птахівництві, бджільництві тощо. Історія цих галузей цікава і повчальна.

Тому побажаємо авторам і укладачам серії плідно продовжувати започатковані

дослідження. Адже вдячним читачем уже виданих і майбутніх книг може бути як студент вишу, так і науковець, викладач, та й просто допитливий громадянин нашої України.

**Ф. АДАМЕЦЬ,
Б. ПАНАСИК,
академіки Української
академії аграрних наук,
М. НОВИКОВ,
доктор фізико-математичних наук
(Київ)**